

WERKHUIS

Zelfstandig leren, adaptief onderwijs, coöperatief leren, vaardigheidsgericht onderwijs,... het zijn allemaal nieuwe vormen van leren die het onderwijs op zijn grondvesten doen daveren. In essentie gaat het om een ingrijpende verschuiving in de traditionele rollen van de leerling en de leraar. Ruw geschetst: de leerling is niet langer een vat dat vol kennis wordt gegoten, maar hij krijgt zelf meer verantwoordelijkheid voor zijn leren. En de leraar ruilt zijn status van allesweter in voor die van begeleider van leerprocessen en coach van lerenden. Ook de leraar Nederlands wordt verondersteld om deze innovaties stapsgewijs in zijn vak te implementeren.

Wat houden deze nieuwe vormen van leren nu precies in? Onderstaande publicaties proberen meer helderheid te scheppen in de vele facetten van leren in verschillende contexten. Ze schetsen een beeld van de recente ontwikkelingen op het vlak van leren en onderwijzen, zowel in het secundair als in het hoger en het volwassenenonderwijs. Beide zijn interessant voor beleidsverantwoordelijken, inspectieleden, begeleiders, opleiders, ontwikkelaars, onderzoekers, directieleden en leraren... want zijn we niet met z'n allen bij deze omvangrijke onderwijsinnovatie betrokken?

Rita Rymenans

LEREN IN PERSPECTIEF

Alfred Wald & Jos van der Linden (red.): *Leren in perspectief*. Leuven/Apeldoorn: Garant, 2001, 194 p.

In de publicatie '*Leren in perspectief*' worden, in elf bijdragen, enkele recente ontwikkelingen in het (onderzoek naar) leren,

onderwijzen en opleiden gepresenteerd. De auteurs zijn bijna allemaal lid van de Nederlandse onderzoeksschool ICO, Inter-

universitair Centrum voor Onderwijskundig Onderzoek (zie <<http://projects.edte.utwente.nl/ico>>).

Drie van de bijdragen en het slothoofdstuk zijn geschreven door medewerkers van de capaciteitsgroep Onderwijskunde van de Universiteit Utrecht (zie onder: 'Van onderwijs naar leren'). Deze onderzoekers hebben het respectievelijk over het aanleren van vaardigheden; het (samen) leren van begrippen; en de leereffecten van computerondersteunende hulpmiddelen bij samenwerkend leren. Dat alles gericht op het secundair onderwijs.

Twee bijdragen van de Universiteit Twente gaan dieper in op de rol van de informatie- en communicatietechnologie (ICT) bij deze nieuwe vormen van leren. Onderwijskundige hypermediaprogramma's, digitale leermiddelen en simulaties op het wereldwijde web passeren achtereenvolgens de revue.

Medewerkers van de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Technische Universiteit Eindhoven focussen op het leren buiten de schoolmuren: lerend werken of werkend leren op de werkplek, en leren in stages. De

overgang van schools leren naar impliciet leren wordt daarbij aan de orde gesteld.

In de bijdragen van de Open Universiteit Nederland staat het hoger onderwijs centraal. Het ontwerpen van leerprocessen en daarbij aansluitende toetsen is echter ook voor ieder ander leraar relevant. Onderzoekers van de Universiteit Maastricht bekijken leren en toetsen meer specifiek vanuit het perspectief van probleemgestuurd onderwijs.

In het slothoofdstuk wordt deze verscheidenheid aan gepresenteerde ontwikkelingen tegen het licht gehouden van wat de auteurs 'het nieuwe leren' noemen. Gescreend op de thema's 'leren voor het leven', 'leren en nieuwe technologieën' en 'leren en moderne toetsen' heeft deze publicatie een hoog nieuw-lerengehalte, concluderen Jos van der Linden en Robert-Jan Simons. Om het onderwijs en de opleiding op dit nieuwe leren te enten, formuleren ze afrondend acht uitdagingen voor onderzoek, praktijk en opleiding. Beleidsmatig pleiten ze voor die maatregelen die het sterkst van invloed zijn op het leren en de beoogde leerresultaten.

VAN ONDERWIJS NAAR LEREN

K. Stokking, G. Erkens, B. Versloot & L. van Wessum (red.): *Van onderwijs naar leren. Tussen het aanbieden van kennis en het faciliteren van leerprocessen*. Leuven/Apeldoorn: Garant, 2000, 332 p.

De reader 'Van onderwijs naar leren' brengt een staalkaart van de recente ontwikkelingen op het vlak van leren en onderwijs, zowel in theorie, onderzoek als praktijk. Alle auteurs zijn leden van de capaciteitsgroep

Onderwijskunde van de Universiteit Utrecht. De sterkte van deze vakgroep is niet alleen de zeer diverse wetenschappelijke achtergrond van zijn leden (pedagogie, psychologie, sociologie, taalkunde, geschiedenis,

didactiek en onderwijskunde) maar ook hun nauwe banden met de onderwijspraktijk. Deze publicatie is geschreven ter gelegenheid van het afscheid van Nijs Lagerweij en is bedoeld als hommage aan de hoogleraar en bezieler van deze vakgroep.

Na een inleidend hoofdstuk is het boek opgebouwd uit vier delen. In deel I worden de 'historische ontwikkelingen in onderwijs en onderwijskunde' geschetst. Zo gaat het onder meer over de ontwikkeling van klassikaal groepsonderwijs; de rol van informele leerprocessen naast het reguliere onderwijs; de geschiedenis van de onderwijskunde en haar positie ten opzichte van de vakdidactiek; en historisch-pedagogische kanttekeningen bij de interesse voor het socioconstructivisme.

Het tweede deel is meer psychologisch georiënteerd en legt de nadruk op de bestudering van 'leeromgevingen, leerprocessen en leerresultaten'. Vanuit een socio-constructivistisch perspectief worden onder meer de volgende aspecten aan de orde gesteld: kenmerken van leeromgevingen en leermiddelen; samenwerkend leren; de ondersteunende rol van ICT bij het sociale leerproces; en het meten van leerresultaten, ook van meningen en attitudes.

In deel III ligt de focus op 'didactiek, docenten en schoolontwikkeling': over de school als organisatie; de ontwikkeling in denken en doen van leraren; en de ondersteuning

van leraren door leermiddelen, directieleden en pedagogisch begeleiders. Zo is er onder meer een bijdrage over voorwaarden die het basisonderwijs meer adaptief kunnen maken, over de manier waarop vaardigheidsgericht onderwijs vorm kan worden gegeven, en over de competenties die van leraren verwacht worden bij de implementatie van zelfstandig leren. Ook op mesoniveau worden enkele voorwaarden geschetst om deze onderwijsveranderingen succesvol door te voeren.

In het vierde en laatste deel wordt de aandacht verplaatst van het reguliere onderwijs naar het 'leren buiten scholen', meer bepaald in bedrijfsopleidingen en de volwasseneneducatie. Loopbaanontwikkeling, werkplekinstructie en *Human Resources Development* zijn enkele van de sleutelbegrippen. In de slotbijdrage reflecteren Karel Stokking & Loes Van Wessum op deze veranderingen in het denken over 'kennis, leren en onderwijs'. Ze richten hun blik ook op de toekomst en staan stil bij de mogelijke bijdragen van de onderwijskunde aan de verdere ontwikkelingen.

Boeiend aan deze publicatie is dat de auteurs vanuit een interdisciplinair perspectief naar dezelfde onderwijsrealiteit kijken. Dat het boek een uitgebreide doelgroep kan aanspreken, moge blijken uit het inhouds-overzicht dat de diverse invalshoeken illustreert.

Rita Rymenans
Universiteit Antwerpen (UIA)
Departement Didactiek en Kritiek
Universiteitsplein 1
2610 Wilrijk
rita.rymenans@ua.ac.be